

UDC 658.27.357.1.

JEL Classification: E22

ЧИННИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Х.П. Стельмах

*Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна**Стельмах Х.П. Чинники інвестиційної модернізації основних засобів.*

Ринкові умови господарювання, конкурентне середовище та глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність кардинальної зміни підходів до поліпшення використання основних засобів підприємств. Особливо актуальними в сучасних умовах є проблеми інвестування, формулювання чинників інвестиційної модернізації основних засобів підприємств. Інвестування, як процес, ставить за мету реалізацію певних цілей, завдяки яким можна підкреслити взаємозв'язок із основними засобами підприємства. Цілями інвестування сьогодні є розширення і розвиток виробництва, нове будівництво; реконструкція та модернізація основних засобів, технічне переозброєння; дотримання принципу вигоди, заміщення, очікування; підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності продукції в умовах інвестиційного розвитку підприємства; досягнення соціально-економічного ефекту. У статті визначено напрями вирішення названих проблем.

Ключові слова: інвестиційна модернізація, чинники, інвестиції, основні засоби, поліпшення основних засобів

Стельмах К.П. Факторы инвестиционной модернизации основных средств.

Рыночные условия обуславливают конкурентную среду и глобализационные процессы в необходимость кардинального изменения подходов к улучшению использования основных средств предприятий. Особенно актуальными в современных условиях проблемы инвестирования, формулировка факторов инвестиционной модернизации основных средств предприятий. Инвестирование как процесс, ставит целью реализацию определенных целей, благодаря которым можно подчеркнуть взаимосвязь с основными средствами предприятия. Целями инвестирования сегодня является расширение и развитие производства, новое строительство; реконструкция и модернизация основных средств, техническое перевооружение; соблюдение принципа выгоды, замещения, ожидания; повышения качества и обеспечения конкурентоспособности продукции в условиях инвестиционного развития предприятия; достижения социально-экономического эффекта. В статье определены направления решения названных проблем.

Ключевые слова: инвестиционная модернизация, факторы, инвестиции, основные средства, улучшение основных средств.

Stelmakh K.P. Fixed assets investment modernization factors.

Market conditions of the economy, competitive environment and globalization processes necessitate radical change of approaches to improving the use of fixed assets by enterprises. Especially actual in today's conditions are investment problems, formulation of factors investment modernization by the capital assets of enterprises. Investing, as a process, aims at realizing certain goals, through which one can emphasize the relationship with the company's main assets. The objectives of investing today are the expansion and development of production, new construction; reconstruction and modernization of fixed assets, technical reequipment; compliance with the principle of benefit, substitution, expectation; improvement of quality and competitiveness of products in the conditions of investment development of the enterprise; achievement of socio-economic effect. The article defines the directions for solving these problems.

Keywords: investment modernization, factors, investments, fixed assets, improvement of fixed assets

Збільшення обсягів і удосконалення структури інвестицій в основний капітал є вирішальними із найважливіших завдань економічної політики. Процес інвестування в даний час повинен бути орієнтований на першочергове задоволення потреб у розвитку тих видів економічної діяльності, що доповнюють і обслуговують основне виробництво. В майбутньому слід приділяти особливу увагу проблемам вивчення і дослідження поліпшення основних засобів, зокрема інвестиційній модернізації, детальному дослідженню чинників що її стимулюють. Без цього неможливо здійснити структурну перебудову вітчизняної економіки та виконати стратегічні завдання високотехнологічного прориву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомий внесок у розроблення теоретико-прикладних положень у сфері модернізації основних засобів в умовах інвестиційного розвитку зробило чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто виокремити праці: А. Афуах, Г. Азоев, А. Беседин, І. Богатирьов, І. Демченко, І. Івахненко, А. Пересада. Основними науковими доробками авторів у цій сфері є окреслення взаємозв'язку, класифікації основних засобів та інвестицій, виділення груп показників ефективності їх використання та способів поліпшення. Основні засоби є об'єктом капітальних вкладень, що характеризує взаємозв'язок процесу інвестування та основних засобів.

Метою статті є визначення чинників інвестиційної модернізації основних засобів та особливостей їх формування.

Виклад основного матеріалу дослідження

«Спрямованість інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств характеризується використанням ефективної бізнес-моделі, стратегії розвитку та врахування аспектів поліпшень основних засобів, зокрема дослідження чинників інвестиційної модернізації машинобудівних підприємств. Функціонування машинобудівного підприємства пов'язано із реалізацією інвестиційних проектів, що окреслює вагомість спрямованості інвестиційної діяльності.

У економічній літературі на сьогодні немає чіткого пояснення поняття «бізнес-модель», але за

своєю суттю це відображення всіх елементів, об'єктів (сутності), процесів, правил виконання операцій, реалізація існуючої стратегії інвестиційного розвитку, а також критеріїв оцінки

ефективності функціонування підприємства. Одним із прикладів може бути бізнес-модель із рівнем абстракції зображена на рис. 1.

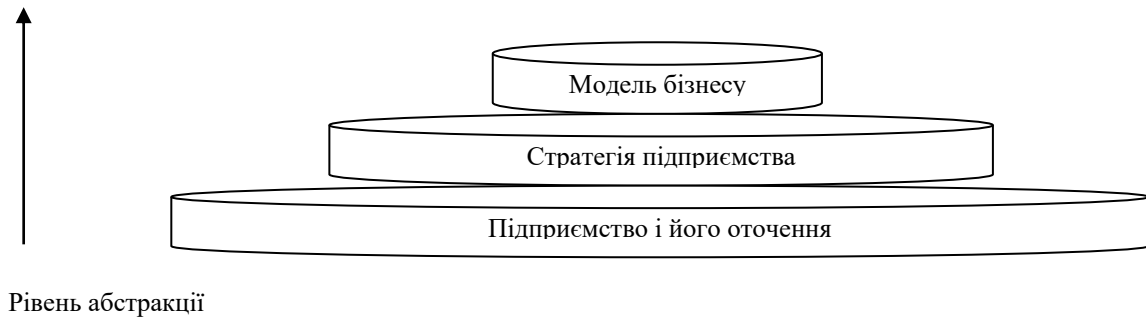

Рис. 1 Бізнес-модель із рівнем абстракції, що зростає
Джерело: складено автором за матеріалами (Currie, 2004)

Беручи до уваги основні аспекти дана бізнес-модель може бути визначена за шістьма ключовими атрибутами (Currie, 2004):

- детермінування;
- систематики;
- компонентів;
- інструментів;
- змін;
- оцінок.

Атрибут відноситься до набору елементів, які складають бізнес-модель. Систематика – мета, для

якої створена бізнес-модель. Серед груп, з них можна виділити моделі, що відносяться до сукупності компонентів: цін і витрат, досвіду, ділових каналів, інновацій, тощо. Компоненти є складовими для формування системи бізнес-моделі.

Іншим прикладом бізнес-моделі є модель на основі особливостей виду економічної діяльності, позиції підприємства, ресурсів та управління витратами, як показано на рис. 2.

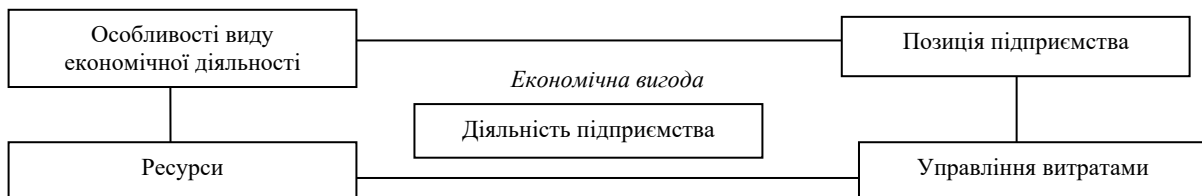

Рис. 2 Бізнес-модель орієнтована на економічну вигоду
Джерело: складено автором за матеріалами (Afuah, 2004)

Бізнес-модель, відповідно заснована на чотирьох компонентах: ресурси, вартісні чинники і особливості виду економічної діяльності (ринкові позиції). Сутність полягає у способі одержання (економічної вигоди) зиску та позитивних результатів діяльності організації. Всі чотири елементи, зазначеної моделі рекомендовані для подальшого використання в рамках деякої загальної ринкової стратегії організації чи підприємства.

Організація ресурсів сприяє їх диференціації і створенню нових сегментів ринку. Управління витратами дозволяє конкурувати з цінним лідером (використання стратегії вартості).

Водночас на підприємствах машинобудування застосовують бізнес-моделі, що вдало характеризують сильні і слабкі сторони обраної стратегії інвестиційного розвитку через рівень абстракції, що зростає. Умовою бізнес-моделі є

наявна системність, яка заснована на функціонуванні стратегії організації, що призводить до узагальнення відносин і заходів визначених у конкурентному середовищі підприємства.

Сукупність дій, здійснюваних на підприємстві, шляхи їх реалізації і час їх виконання для того, щоб запропонувати своїм клієнтам бажані переваги та прибуток. Позицією керівництва даної бізнес-моделі є пошук ринкової ніші, зручної завдяки своїм бізнес-цілям, а це відповідно базується на стратегії блакитного океану і ці компоненти сприяють конкурентним перевагам (Afuah, 2004).

Погоджуючись з вище написаним, при подальшому аналізуванні впливу чинників інвестиційної модернізації основних засобів на розвиток підприємства варто зосередитись на

підпорядкуванню стратегії розвитку відповідно до обраної бізнес-моделі підприємства.

Дещо відмінне трактування концепції базових стратегій конкуренції запропонував Г. Азоев, адже доповнює класифікацію М. Портера ще двома стратегіями - стратегією впровадження нововведень і стратегією негайного реагування на потреби ринку. Стратегією впровадження нововведень він називає таку стратегію, при використанні якої компанія зосереджує свої зусилля на пошуку принципово нових ефективних технологій, проектуванні необхідних, але невідомих досі видів продукції, методів організації виробництва, прийомів стимулювання збуту (Азоев, 2002).

Провідною метою застосування такої стратегії є знаходження ще не освоєні конкурентами ніші ринку і заняття там лідируючого або монопольного становища. Успішна реалізація такої стратегії сприяє не лише доступу до надприбутків, але і надійному захисту від появи товарів-субститутів і входження в даний сегмент ринку конкурентів. На відміну від трьох базових концепцій, запропонованих М. Портером, стратегія впровадження нововведень не спроможна захистити компанію відразу від усіх п'яти конкурентних сил ринку.

На підставі ефективної реалізації стратегії інвестиційного розвитку окрім врахування аспектів наявності нововведень та негайного реагування на потреби ринку, можемо стверджувати, що доцільно враховувати різноманітні ризики.

Ризики з якими може стикнутися керівництво машинобудівного підприємства при обранні відповідної стратегії інвестиційного розвитку:

1) ризик «технологічного прориву» на основі винаходу поза межами системи контролю лідера зводить нанівець попередні інвестиції модернізації підприємства в удосконалення звичних виробничих процесів, основних засобів і виграш в ефективності;

2) ризик зменшення еластичності за ціною на основі зростання вимог до якості продукції та інших нецінових чинників;

3) поява продукції з іншими, більш привабливими якостями для задоволення тих самих потреб;

4) насичення ринку продукцією іноземних виробників в разі зміни потреб.

5) високі ціни, які відбивають додаткові витрати на диференціацію продукту, можуть згодом перестати ототожнюватися споживачем з додатковими перевагами у споживанні. Покупець може відмовитися від товару з високою ціною на користь нижчих цін менш відомих торгових марок (реалізуючи потребу в ощадливості);

6) конкуренти здатні імітувати продукти лідера, наприклад у диференціації галузі до такого ступеня, при якому споживач не помічає переходу від одного виробника до іншого, до того ж імітація можлива з меншими витратами, ніж

виробництво основного продукту, що є об'єктом імітації;

7) поява продуктів, що кардинально (виходячи за можливі межі диференціації) відрізняються від базового продукту для задоволення тих самих потреб, створює бар'єри для нових невідомих покупцям фірм, оскільки, як зазначалося, покупці виявляють прихильність до відомих марок, а наявність надто обмеженої системи розподілу робить вхід у галузь майже неможливим;

8) недосконалість інвестиційного менеджменту;

9) реалізація стратегії інвестиційного розвитку за рахунок власних коштів;

10) низька кваліфікація персоналу у реалізації інвестиційних проектів модернізації (Шершньова, 2004).

Аналізуючи вище перелічені ризики, з якими може стикнутися керівництво машинобудівного підприємства, варто перелічити основні: нерівномірність інвестиційного розвитку; не дотримання принципів формування ефективної стратегії розвитку; впровадження неактуальних проектів інвестиційної модернізації основних засобів; розбіжності інвестиційного менеджменту у формуванні єдиного вектору реалізації проектів на підприємстві; негативні результати функціонування підприємства.

Проаналізувавши різноманітні авторські позиції (Покропивний, 2000; Шарп 1999; Денисенко, 2003.) під реалізацією стратегії інвестиційного розвитку варто розуміти системний та комплексний підхід, що включає в себе характеристики інвестиційних проектів модернізації, чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, вхідні та вихідні елементи, позицію стратегії відносно пріоритетів розвитку та ефективність функціонування підприємства, який зазнає змін відповідно до умов конкурентного середовища.

Пріоритетом розвитку машинобудівного підприємства може бути наприклад, досягнення соціально-економічного ефекту, модернізація основних засобів, збільшення прибутку. Стратегія інвестиційного розвитку в такому випадку по своїй суті є комплексом заходів та методів досягнення обраних пріоритетів через реалізацію інвестиційних проектів модернізації, враховуючи вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ. Повинна існувати взаємодія між структурними елементами, що забезпечують формування стратегії інвестиційного розвитку машинобудівного підприємства: виробництво, фінансовий стан, управління, технологія, ресурси, маркетинг, інновації, логістика. Ці складові також найповніше розкривають суть поняття конкурентоспроможність підприємства. Відповідно, варто дослідити чинники зовнішнього і внутрішнього середовища машинобудівних підприємств Львівщини оскільки, можна загально виділити основні стратегічні пріоритети розвитку: зростання масштабів випуску продукції п'ятого і шостого технологічних укладів (електронна

промисловість, обчислювальна, програмне забезпечення, телекомунікації, виробництво і переробка газу, інформаційні послуги, біотехнології, нанотехнології, фотоніка, оптоелектроніка, аерокосмічна промисловість, нетрадиційні джерела енергії); поліпшення основних засобів (зокрема інвестиційна модернізація), підвищення ефективності їх використання і виробничого потенціалу в цілому; підвищення конкурентоспроможності та якості продукції; зростання масштабів та підвищення ефективності інвестиційної діяльності (Пирог 2011; Кривецький 2014).

На основі аналізу літературних джерел (Богатирьов, 2006; Беседин, Беляев, 2004; Демченко, 2010; Пересада, 1998; Гребенюк, 2012; Івахненко, 2010; Томарева В.), експертної

інформації щодо функціонування машинобудівних підприємств Львівської області визначено чинники інвестиційної модернізації, що дозволило класифікувати їх залежно від впливу. Зовнішнє середовище підприємства здебільшого представляють (Богатирьов, 2006; Беседин, Беляев, 2004; Демченко, 2010) у формі ієрархії, на першому рівні якої мезо-, а на другому - макрочинники. Чинники класифікуються поділом їх за групами залежно від загальних ознак, що дає можливість точніше оцінити місце та роль кожного чинника (Богатирьов, 2006). Чинники мезорівня безпосередньо впливають на фінансову стабільність. Чинниками вважаються рушійні сили розвитку процесів, явищ, які відбуваються на підприємстві (рис. 3).

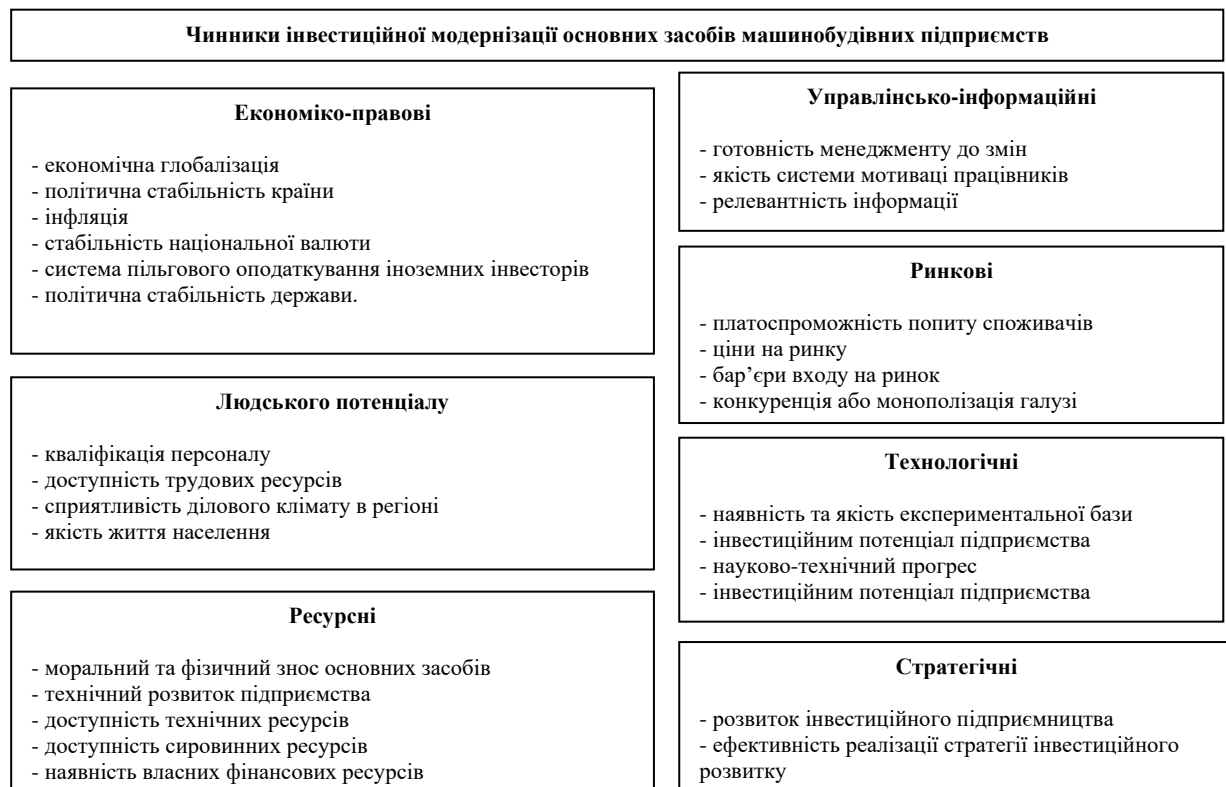

Рис. 3 Класифікація чинників інвестиційної модернізації машинобудівних підприємств

Джерело: власна розробка автора

Активізації економічно-правових чинників посприяло розроблення і прийняття «Інвестиційної реформи України», основною метою якої визначено: активне залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави; формування позитивного інвестиційного іміджу України у світі і позиціонування як фінансового, політичного та бізнес-центру Східної Європи.

Ринкові чинники відображають ситуацію на ринку функціонування машинобудівних підприємств, технологічні – конкретні можливості та переваги, а управлінсько-інформаційні гнучкість у реалізації поставлених завдань менеджментом.

Щодо чинників людського потенціалу вони частково пов'язані з концепцією «людського розвитку» (Human Development), що набула визнання завдяки теоретичним розробкам індійського вченого, лауреата Нобелівської премії з економіки А. Сена у 1998 р. А. Сен використовував підхід «з точки зору можливостей» (capability approach) і обґрунтував положення яке трактує процес розвитку, як не лише зростанням матеріального або економічного добробуту, а і розширенням можливостей людини, що передбачають свободу вибору (2004).

Ресурсні чинники машинобудівного підприємства характеризують сукупність ресурсів, ресурсний потенціал, що є в

розпорядженні підприємства, а також спроможність працівників і менеджерів використовувати їх з метою виробництва товарів (послуг) та отримання максимального прибутку (Избембетова, 2005).

Стратегічні чинники характеризують:

- інвестиційний вектор машинобудівного підприємства,
- спроможність реалізації інвестиційних проектів,
- інвестиційний розвиток машинобудівного підприємства.

Висновки

У ході проведеного дослідження визначено, що основними чинниками інвестиційної модернізації є технологічні, управлінсько-інформаційні, ресурсні, які слід розглядати з урахуванням чинників стимулювання модернізації основних засобів, потенціалу підприємства, видів економічної діяльності, регіонів і країни в цілому.

Так, за результатами проведених досліджень, спрямованість інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств повинна включати:

- обрання відповідної бізнес-моделі;
- стратегію інвестиційного розвитку;
- сукупність пріоритетів розвитку;
- реалізацію інвестиційних проектів;
- вплив чинників інвестиційної модернізації.

Вагомим у формуванні конкуренто-спроможності при реалізації стратегії інвестиційного розвитку є пріоритет модернізації основних засобів машинобудівного підприємства. Інвестиційна модернізація сприяє ефективності експлуатації основних засобів. Здатність модернізувати діюче обладнання є ключовим елементом ефективності функціонування машинобудівного підприємства, попри ризик технологічного прориву.

Важливим для машинобудівних підприємств, крім дослідження чинників інвестиційної модернізації є розроблення методу оцінювання основних засобів на основі інтегрального показника інвестиційної ефективності модернізації та оцінювання ефективності інвестиційної діяльності і реалізації відповідних інвестиційних проектів.

Abstract

The direction of investment activity of machine-building enterprises is characterized by the use of an effective business model, development strategy and aspects of improvements by fixed assets, including research into the factors investment modernization in machine-building enterprises. The functioning of the machine-building enterprise is associated with the implementation of investment projects, which outlines the importance of the direction of investment activity.

Increasing volumes and improving the structure of investment by fixed assets are crucial for the most important tasks of economic policy. The investment process currently needs to be focused on meeting the priority needs for the development of those types of economic activity, complementing and serving the main production. In the future, special attention should be paid to studying and researching the improvement of fixed assets, in particular, investment modernization, and a detailed study of the factors that stimulate it. Without this it is impossible to carry out a structural restructuring of the domestic economy and to carry out the strategic tasks of a high-tech breakthrough.

In the course of the research, it was determined that the main factors of investment modernization are technological, management and information resources, which should be considered taking into account factors of stimulation of modernization of fixed assets, the potential of the enterprise, types of economic activity, regions and the country as a whole.

Список літератури:

1. Afuah, A. (2004). Business models: A strategic management approach. Boston: McGraw-Hill/ Irwin.
2. Currie W., Value Creation from E-Business Models, Elsevier, Oxford 2004.
3. Азоев, Г.Л. 2002. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. Москва: Центр экономики и маркетинга.
4. Беседин А.Л., Беляев В.В. 2004. Экономическая безопасность предприятия в контексте системного подхода к решению проблемы защиты конфиденциальной информации. Финансы и кредит, 27, С. 63-68.
5. Богатирьов І.О. 2006. Ефективність розвитку підприємств. Формування ринкових відносин в Україні, 1, С. 73-79.
6. Демченко І.В. 2010. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: сутність та умови виникнення. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції, 1 (6), С. 35-38.
7. Івахненко І. 2010. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації. Інвестиції: практика та досвід, 2, С. 7-9.
8. Кривецький І.О. 2014. Аналізування стану та тенденцій розвитку машинобудівних підприємств в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 794, С. 29-36.
9. Пересада А. А. 1998. Інвестиційний процес в Україні. Київ: Лирба.

10. Пирог О.В. 2011. Технологічний розвиток промисловості України. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону, 7(2), С. 248-252.
11. Покропивний, С.Ф., 2000. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність. Київ: КНЕУ.
12. Сен А., Нуреева Р. 2004. Развитие как свобода. Москва: Новое издательство.
13. Шарп У. 1999. Инвестиции. Москва: ИНФРА- М.
14. Шершньова З. Є. 2004. Стратегічне управління. Київ: КНЕУ.

References:

1. Afuah, A. (2004). Business models: A strategic management approach. Boston: McGraw-Hill / Irwin [in English].
2. Currie, W. (2004). Value Creation from E-Business Models, Elsevier, Oxford [in English].
3. Azoyev, G. L. (2002). Konkurentsiya: analiz, strategiya i praktika [Competition: Analysis, Strategy and Practice]. Moscow: Center for Economics and Marketing [in Russian].
4. Beseden ,A.L., & Belyaev, V.V. (2004). Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya v kontekste sistemnogo pokhoda k resheniyu problemy zashchity konfidentsialnoy informatsii [Economic security of the enterprise in the context of a systemic campaign to solve the problem of protecting confidential information]. Finansy i kredit – Finance and Credit, 27, 63-68 [in Russian].
5. Bogatyrev I. O. (2006). Efektyvnist rozvytku pidpryyemstv. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Efficiency of enterprise development. Formation of market relations in Ukraine]. 1, 73-79 [in Ukrainian].
6. Demchenko, I.V. (2010). Finansova bezpeka subyektiv hospodaryuvannya: sutnist ta umovy vynyknennya. [Financial security of business entities: the essence and conditions of occurrence]. Naukovyy visnyk: finansy, banky, investytsiyi – Scientific journal: finances, banks, investments, 1 (6), 35-38 [in Ukrainian].
7. Ivakhnenko, I. (2010). Investytsiyna diyalnist v Ukrayini: suchasnyy stan ta mozhyvosti yiyi aktyvizatsiyi [Investment activity in Ukraine: the current state and possibilities of its activation]. Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience, 2, 7-9 [in Ukrainian].
8. Krivetskyi, I.O. (2014). Analizuvannya stanu ta tendentsiy rozvytku mashynobudivnykh pidpryyemstv v Ukrayini. [Analysis of the state and trends of the development of machine-building enterprises in Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnik" – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic", 794, 29-36 [in Ukrainian].
9. Peresada, A.A. (1998). Investytsiynyy protses v Ukrayini [Investment Process in Ukraine]. Kyiv: Lirba.
10. Pirog, O.V. (2011). Tekhnolohichnyy rozvytok promyslovosti Ukrayiny [Technological development of Ukrainian industry]. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Actual problems of the regions economy development, 7 (2), 248-252 [in Ukrainian].
11. Pokropyvnyy, S.F., (2000). Pidpryyemnytsstvo: stratehiya, orhanizatsiya, efektyvnist [Entrepreneurship: strategy, organization, efficiency]. Kiev: KNEU [in Ukrainian].
12. Saint, A., & Nureeva, R. (2004). Razvitiye kak svoboda [Development as freedom]. Moscow: New publishing [in Russian].
13. Sharp, U. (1999). Investitsii [Investments]. Moscow: INFRA-M [in Russian].
14. Shershnyova, Z.Y. (2004). Stratehichne upravlinnya [Strategic management]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

Надано до редакційної колегії 14.10.2017

Стельмах Христина Петрівна / Khrystyna P. Stelmakh
stelmakhkristina@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Стельмах Х. П. Чинники інвестиційної модернізації основних засобів [Електронний ресурс] / Х. П. Стельмах // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2017. – №5 (33). – С. 74-79. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No5/74.pdf>